

Bencsik Márta

A médiatartalomra vonatkozó előírások a Médiatanács gyakorlatában

Emberi méltóság, gyűlöletkeltés

Míg a kiegyensúlyozott tájékoztatásra vonatkozó előírások a kommunikáció módját befolyásolják, az emberi méltóság tiszteletben tartására, a gyűlöletbeszédre vonatkozó szabályok tilalmakat fogalmaznak meg, nem a közlés módját korlátozzák, hanem a közlést magát. Azt, hogy milyen tartalmak közzétételének nincs helye a médiában, hogy milyen magatartástól kell tartózkodni a tartalomszolgáltatóknak.

E szabályozási körben tetten érhető leginkább az alapvető jogok hierarchiájában egymást követő két jog ütközése. A véleménynyilvánítás szabadsága a kommunikációs jogok anyajoga, amint ezt a véleményszabadság körében alaphatározatnak tekintett 30/1992. (V.26.) AB határozat kifejtette. „Ebből eredő külön nevesített jogok a szólás - és a sajtószabadság, amely utóbbi felöleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az informáltságához való jogot, az információk megszerzésének szabadságát. Tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi, irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának szabadsága.” Ezek a jogok biztosítják az egyén részvételét a társadalmi folyamatokban, ezek a garanciái a demokratikus közvélemény kialakulásának és működésének. E jogot egyetlen alapjog előzi meg, az emberi méltósághoz való jog az élethez való korlátozhatatlan joggal egységben. A 8/1990. (VI.26.) AB határozat az emberi méltóságot az általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekintette. Olyan anyajognak, szubszidiárius alapjognak, amelyet „a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható.” A 23/1990. (X.5.) AB határozat abból az alapvetésből indult ki, hogy „az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden mást megelőző legnagyobb érték.” Ebből következően az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele, így minden más jog fölött áll.

Az új médiaszabályozás az 1996-oshoz képest tágabb alanyi körre, nem csupán az elektronikus médiaszolgáltatókra, hanem a médiatartalom-szolgáltatókra ír elő az emberi méltóság védelme érdekében részletesebb szabályokat, ugyanakkor – a gyűlöletbeszédet illetően – szűkebb a védelemben részesülők köre és a tilalmazott magatartás.

Az emberi méltóság tiszteletben tartásának a médiatartalmakban, és azok készítése során is érvényesülni kell. Az Smtv. külön is korlátozza a megalázó, kiszolgáltató helyzetben lévő személyek bemutatását. Az Smtv. 16.§-a tartalmazza a korábbi médiatörvényben az

alapjogvédelem területén egyedülként szerepelt azon rendelkezést, mely szerint a médiatartalom-szolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége során nem sértheti az emberi jogokat. A médiatartalom nem lehet alkalmas személyek, nemzetek, közösségek, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbségek vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére, és kirekesztésükre sem. Nem lehet továbbá közzétenni olyan médiatartalmat, amely alkalmas a magánélet és más személyhez fűződő jogok megsértésére.

E szabályok az Smtv. hatályba lépése óta többször módosultak, a 2011. január elsején hatályos, a gyűlöletkeltés és kirekesztés tilalmára vonatkozó rendelkezések közül kikerült a személyekre utalás, jelezvén, hogy a védelem alanya a közösség, továbbá megszűnt a magánélet védelmén kívül a konkrét személyhez fűződő jogok védelme érdekében történő médiahatósági eljárás lehetősége.

A törvény 2012. júniusi módosítása szűkítette az emberi méltóság védelme körébe tartozó korlátokat, de a jelentésben vizsgált időszakban még a korábbi, részletesebb szabályozás volt hatályban. Az Alkotmánybíróság 2011. decemberi határozata a gyűlöletbeszédet érintő tényállások alkalmazhatóságát a szöveg módosítása nélkül korlátozta. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a gyűlöletkeltés és a kirekesztés médiajogi tilalma ugyanazon szigorú mérce alapján vizsgálendő, mint a gyűlöletre uszítás büntetőjogi tényállása.^{1,2}

Az emberi méltóság tiszteletben tartására kötelező szabály megsértését 2011-ben a Médiatanács három határozatában állapította meg, és ebből kettőben az emberi méltóság sérelme mellett a gyűlöletbeszéd tilalmának a megsértését is kimondta. Közülük az egyik még egy 2010-es műsorszámban történt jogsértés volt, az Rttv. 3.§ (2) bekezdése sérült. Ebben az évben eddig³ két emberi méltóság megsértése miatt marasztaló határozatot hozott a Médiatanács.

¹ A 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól (Smtv.) 2012. június 19-ig hatályos szövege

Smtv. 14. § (1) A médiatartalom-szolgáltatónak az általa közzétett médiatartalmakban, illetve azok készítése során tiszteletben kell tartania az emberi méltóságot.

(2) Tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő, öncélú és sérelmes bemutatása.

16. § A médiatartalom-szolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége során nem sértheti az emberi jogokat.

17. §16 (1) A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.

(2) A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport kirekesztésére.

18. §17 A médiatartalom nem lehet alkalmas a magánélet megsértésére.

² Az Alkotmánybíróság 165/2011. (XII.20.) határozata 2012. május 31-i hatállyal megsemmisítette a sajtótermékek vonatkozásában az Smtv. 14.§ (1) bekezdését, a 15.§-át, a 16.§ második fordulatát, valamint a 18.§-át.

³ Az elemzés alapját az új médiaszabályozás alapján elbírált, a mediatanacs.hu és a mediatorveny.hu oldalakon 2012. május 1-ig indokolással nyilvánosságra hozott döntések jelentik.

A gyűlöletbeszéd miatt tavaly – az előbb említett két esetet nem számítva – kétszer szankcionált a Médiatanács. Ebből egy ügyet bírált el az Smtv. alapján, két határozat alapjául egy megismételt 2009-es eljárás, illetve egy 2010-es vizsgálat szolgált.

Az elmarasztalások mindannyiszor médiaszolgáltatókat érintettek, bár a törvény az elvi lehetőséget biztosította, sajtótermékkel kapcsolatban nem állapított meg a médiahatóság alapjogi sérelmet.

És nem lenne teljes a kép, ha már az első számbavételnél nem említenénk meg 2011-ben a gyűlöletbeszéd miatt indult és végzéssel megszüntetett két eljárást, továbbá az általános és nevesített személyhez fűződő jogsérelem ügyében hozott három eljárást megszüntető végzést.

Emellett pedig szót kell ejteni arról is, hogy mi volt az indoka annak 73 döntésnek, melynek keretében a Médiatanács levélben értesítette az emberi méltóság sérelme miatt bejelentést tevőket arról, hogy nem indít hatósági eljárást.

Az előző évekhez képest kevesebb eljárásból a jogalkalmazói gyakorlat módjáról messzemenő következtetéseket nem lehet levonni, azt azonban megállapíthatjuk, hogy a legfontosabb jellemzője a jogalkalmazásnak éppen a kevés eljárás.

A kevés eljárás indoka az Smtv. előírásainak oly módon történő értelmezése, hogy a hatósági fellépésnek az emberi jogok, az emberi méltóság sérelme esetén csak ott van helye, ahol a műsorszámban megjelenő tartalom a „demokratikus nyilvánosság veszélyeztetésével” átlépte a „közérdekű igényérvényesítés küszöbét”.

Hogy ez a küszöb hol található, a hatóság megítélésétől függ. Az emberi méltóság tiszteletben tartását elmulasztó médiaszolgáltatókkal szemben hozott határozatokban a Médiatanács láttatta a közérdekű sérelmet, azokban az esetekben azonban, ahol nem is indított eljárást, csaknem másfél évig⁴ adós maradt annak megfogalmazásával, hogy miben rejlik a közérdek hiánya.

Ez pedig szubjektív döntésekből álló joggyakorlat kialakulását eredményezheti főként azért, mert feltűnően hiányoznak a közmédiában előfordult botrányos ügyek miatti eljárások.

⁴ E joggyakorlat másfél éves alkalmazása után a 905/2012. (V.16.) számú végzésben található egy levezetés arról, hogy mit nem tekint a hatóság a köz érdekének: A médiahatóság nem korlátozhatja az egyéni önrendelkezési jogot, ezért nem léphet fel mások egyéni jogainak védelmében függetlenül attól, hogy az érintett maga fellépett-e. Olyan ügyek megítélésekor ugyanis, amikor a személyhez fűződő jog sérelmére is alkalmas tényállások valósultak meg – mint a jelen eljárás tárgyát képező ügyben is –, tekintettel kell lenni az egyéb eljárások megindulásának lehetőségére. A médiahatóságnak – és adott esetben a bíróságnak – el kell határolnia ezen egyéb eljárásokat saját közigazgatási eljárásától. A mediaszabályozás és annak alkalmazásával a médiahatóság ugyanis nem a médiában megtámadott egyént védi, hanem az emberi jogok és az emberi méltóság intézményes védelmének keresztül a közérdeket. Az egyes konkrét jogsértések megítélésekor egyértelműen el kell tudni határolni az egyes jogágak által védendő értéket és a médiahatóságnak a jogsérelem elbírálása során a mediaszabályozás azon jellegzetességére kell figyelemmel lennie, hogy a mediaszabályozás nem a médiában szereplő, vagy ott megtámadott egyén jogait védi, hanem a demokratikus nyilvánosság szabályait határozza meg.

Az emberi méltóság sérelmét a bulvárhoz kapcsolódó esetekben állapította meg a hatóság. A bulvárhősök szereplésével készült reality koncepciókban is figyelmen kívül hagyta az emberi méltóság feltétlen tiszteletét előíró szabályokat, a tartalmilag egyre inkább bulvárműsorhoz közelítő, infotainment típusú Tények és Mokka elmarasztalása is két bűncselekménynek a bulvárbán szokásos, hatásvadász, az embereket műsorelemnek tekintő feldolgozása miatt következett be.

Mind az emberi méltósággal, mind a gyűlöletbeszéddel kapcsolatos eljárások civil, állampolgári beadványok nyomán indultak. Vagy a személyesen érintett sérelmet szenvedő kérelme alapján, vagy a bejelentést követő hivatalbóli hatósági ellenőrzés tapasztalatai szerint indult az eljárás. A Médiatanács, csakúgy mint jogelődje, az emberi méltóság tiszteletben tartására és a gyűlöletkeltés, kirekesztés tilalmára vonatkozó szabályok megtartását nem vizsgálja folyamatosan, és az elmúlt másfél évben – a korábbi médiahatósági gyakorlattal szemben - célvizsgálatot sem folytatott e témában.

Az új médiaszabályok megsértése miatti jogkövetkezmények megállapításánál a Médiatanács „tabula rasa” megoldást alkalmaz, amely szerint az Rttv. megsértése nyomán korábban kiszabott szankciók nem befolyásolják az adott döntést. Az elmarasztalást követő szankciók – az Mttv. adta kereteken belül - mindig egyedi mérlegelés alapján születnek, és a különböző médiaszolgáltatók vonatkozásában egymással nem összemérhetők. Bár a hatóság konzultáció keretében megismertette a médiaszolgáltatókkal a szankcióalkalmazás bírságolást középpontba állító elveit⁵, abban az általánosan alkalmazandó elvek és szempontok mellett mindig ott találjuk az egyedi ügy specifikumát, amely miatt a szankció más lehet, mint a többi hasonló esetben. Alapvetés, hogy a hatóság az emberi méltóság megsértése miatt nem alkalmazza a legenyhébb – az Mttv. 186.§ (1) bekezdés szerinti felhívás – jogkövetkezményt.

Az Smtv. 14-18.§-ai között több egymás melletti rendelkezés kívánja védelmezni az ember lényegét jelentő emberi méltóságot, A szabályok ugyanazt a védendő értéket különböző szinteken fogalmazzák meg közösségi érdekként és egyéni jogként: hol a minden embert megillető egyenlő emberi méltóságot garantáló alkotmányos rendként, hol az emberi jogok összességéként, hol egy részletként, a megalázó helyzetben lévő, és így méltóságát veszített ember bemutatásának tiltásaként, vagy épp az emberi méltóság „otthonát” jelentő magánélet védelmeként. És nem utolsó sorban az emberi méltóság tiszteletének kötelezettségén alapuló közösségek méltóságát kétségbe vonó gyűlöletkeltés és kirekesztés tilalmaként.

A 2012 júniusában elfogadott módosítás eredményeként kikerült a törvényből az emberi jogok tiszteletben tartásának általános követelménye, ahogy a magánélet megsértésének tilalma is. A szabályrendszer ezáltal kevesebb korlátot állít fel, csökkent az állami beavatkozás lehetősége, tisztult a szabályozási rendszer. A gyakorlatban ugyanakkor a módosítás legalábbis a jogalkalmazás szempontjából nem jelent majd látványos változást. A

⁵ Pap Szilvia: A bírság szankció alkalmazásának elvei a médiaigazgatásban
http://www.mediatanacs.hu/uploads/9/11/1332169643birsag_mediaig_mt_bemutato0319.pdf

hatóság ugyanis a most hatályon kívül helyezett szabályok alapján nem hozott elmarasztaló határozatot, a vizsgált időszakban kizárólag az emberi méltóság és a gyűlöletkeltés tilalmának megsértését vizsgálta hatósági eljárásban.

Emberi méltóság

Pénzért minden megvehető?

Az RTL Klub VV villájában nevelődött „sztár”, Alekosz sorozatot kapott a csatornán. Az „Alekosz- Szerelem a legfelsőbb szinteken” című műsorfolyam a párválasztó realityk sorába tartozott. A műsor alapkonceptiója szerint egy férfi kegyéért vetélkedtek a nők, akiknek különböző feladatokat kellett végrehajtani. A műsor koncepcióján is felvethette volna a nemi megkülönböztetés, a női egyenjogúság sérelme, a pénzért az emberi jogokról való lemondás kapcsán az önrendelkezési jog és az emberi méltóság feltétlen tiszteletének a dilemmáját, a Médiatanács a 20 részből álló sorozat 2011. május 15-én sugárzott adását találta az Smtv. 14.§ (1) bekezdésébe ütközőnek. A törvénytértés miatt az **1044/2011. (VII.19.)** számú határozatában 500 ezer forint bírságot szabott ki a médiaszolgáltatóra.

A határozatból kiderült, a műsorszámokban a szereplő lányok nyíltan vállalták, hogy pénzért mondtak le az alapvető jogokról. A versenyzők azért szerepeltek a műsorban, hogy teljes mértékben Alekosz rendelkezésére álljanak, így módon eszközzé degradálódtak a médiaszolgáltató kezében. A szereplőknek – érzéseik erősségét bizonyítandó - egy ál-hazugságvizsgálaton kellett részt venniük, amelynek során lealacsonyító, megalázó és kiszolgáltatott helyzetbe kerültek. A nyilvánosság előtt igazságként prezentált kijelentések során sok esetben a játékosok nemi életét, nemi vonzalmát, az anyagi előnyök érdekében történő szexuális szolgáltatás nyújtását boncolgatták. Az anyagi előnyök, a hírnév érdekében és az esetlegesen érzelmek nélkül nyújtott szexuális szolgáltatás ebben a kontextusban nem elítélendő, hanem sokkal inkább egy elvárt cselekedetként került bemutatásra. A versenyszituáció több szereplőben is lelki törést okozott, elbizonytalanodtak a saját értékeikben, mind belső, mind külső tulajdonságaikat tekintve. Egyiküknél ez teljes összeomláshoz, fizikai erőszak alkalmazásához vezetett.

A Médiatanács megállapította, hogy „a műsorszámokban megjelenő tartalom, többek között az ál-hazugságvizsgálat alkalmazása is, azt közvetítette, hogy az emberi személyiségnek nincsen integráns része, érinthetetlen tartománya. A műsorszám résztvevői a magánélet legbensőbb körének feltárására különböző feltételek (anyagi haszon, ismertség) ellenében vállalkoztak, így a műsorszám azt az üzenetet hordozta, hogy a magánszféra és az emberi méltóság nem sérthetetlen, anyagi érdekből nyilvánossá, bárki számára hozzáférhetővé tehető, konzumálható, így a műsorszámokban megjelenő tartalom elérte a demokratikus nyilvánosság veszélyeztetésének azon szintjét, amely a közérdekű igényérvényesítés szükségességét indokolja.”

A Médiatanács tehát azt az álláspontot alakította ki, hogy az emberi méltóság sérelme miatti fellépését a közérdek sérelme igazolja. Arra, hogy milyen magatartással valósítható meg a demokratikus nyilvánosság veszélyeztetése, a határozatban szankcionált magatartás az egyik példa: az adott ügyben a méltóságsértő műsorszám azt az üzenetet hordozta, hogy az emberi

méltóság nem elidegeníthetetlen érték - anyagi és egyéb érdekekből megsérthető és korlátozható. A Médiatanács - emlékeztetve a 46/2007. (VI.27.) AB határozatra - kiemelte, hogy a közigazgatási eljárásban a hatóság nem az egyes jogalanyokat ért jogsérelmekről dönt, az egyéni személyiségi jogi igényérvényesítés vagy annak elmaradása nem befolyásolja a hatósági eljárást.

A túlzott verbális agresszió, a trágárság, az obszcén, lealacsonyító megnyilvánulások, az erotikus elemek és a nemiség hangsúlyos jelenléte, valamint az emberi méltóságsértő tartalom miatt a műsor azt az üzenetet hordozta, hogy pénzért, hírnévért minden eladható, így a hatóság azt is megállapította, hogy a műsorszám a 12-16 éves korosztály számára ártalmas elemeket tartalmazott. A műsor témája és a feldolgozási módja alkalmas volt a 16 éven aluliak erkölcsi fejlődésének a kedvezőtlen befolyásolására. Ezért a Médiatanács – a május 12-i műsorral együtt 6 millió forint bírságot szabott ki a médiaszolgáltatóra.

A határozathozatal során a Médiatanács azzal az ellentmondással nem foglalkozott, hogy ha megállapítást nyert, hogy a médiaszolgáltató a műsor sugárzásával emberi méltóságot sértő, azaz tiltott tartalmat tett közzé, hogyan lehet elmarasztalni a szolgáltatót azért, mert azt az egyébként tiltott tartalmat nem a 16 éven aluliak számára nem ajánlott, IV. kategóriába sorolva sugározta. Elvileg nem kizárt jogszerűen sem ilyen döntés, ám ebben az esetben – a határozat indokolása szerint – ugyanazt a műsorszegmenst értékelte a Médiatanács az emberi méltóság tiszteletben tartását sértőnek és IV. kategóriában sugározandónak.

Bűnügyek

A Médiatanács honlapján megtalálható, a hírműsorokban közzétett bűncselekményről szóló tudósítások statisztikájából kitűnik, hogy 2011-ben a TV2 hírműsorai magasan vezettek a bűnügyi tematikát illetően, éves szinten a híradók műsoridejének 21,5 százaléka foglalkozott bűnesetekkel. A többi jelentős befolyásolási képességű, illetve közszolgálati médiaszolgáltató csatorna ennél visszafogottabb volt, bár az RTL Klub hírműsoraiiban is több mint 15 százaléknyi, a Class FM híradásaiban pedig 10 százalék bűnügyi tematikát észlelt a médiahatóság. A bűncselekményekről történő tudósítások érzékeny adatokat tartalmaznak, az áldozatok és gyanúsítottak, a körülmények bemutatásánál is körültekintően kell eljárni. A médiaszolgáltatók nyilvánvalóan eleget tettek a fokozott figyelemnek, hiszen 2011-ben mindössze két alkalommal tapasztalt a hatóság hírszolgáltató műsorban a bűncselekmények feldolgozása során az emberi méltóságot sértő megközelítést.

Mindkét ügyben 2012-ben született döntés.

A TV2 2011. szeptember 20-án sugárzott „Tények Reggel” és „Mokka” című műsorai egy Csongrád megyei tanyán történt emberöléssel foglalkoztak. A gyanú szerint egy 15 éves fiú megfojtotta 41 éves négygyermekes szeretőjét. A tudósításban, illetve a stúdióbeszélgetésben a médiaszolgáltató az emberi méltóságot sértő módon mutatta be az áldozat kiskorú gyermekeit, elmeséltette velük elhunyt édesanyjuk szenvedélybetegségét, faggatta őket szerelmi életéről. A műsorban elhangzott a család neve, a gyerekek keresztnéve, a gondozatlan lakókörnyezetről árulkodó képekkel illusztrálták a család rendkívül rossz szociális helyzetét. A beszélgetés során a médiaszolgáltató teljesen figyelmen kívül hagyta azt a tényt, hogy a gyerekek súlyos traumát éltek át, és maga a stúdióbeszélgetés is alkalmas volt arra, hogy ezt a traumát ismét át kelljen élniük.

A médiaszolgáltató teljes mértékben figyelmen kívül hagyta, hogy a gyermekek személyük azonosítására alkalmas bemutatása, társadalmi helyzetük és családi viszonyaik nyilvánosság elé tárása sérti az emberi méltósághoz való jogot.

Az ügyben öt hónappal később hozott **417/2012. (II.29.)** számú határozatában a Médiatanács kifejtette, hogy abban az esetben állapíthatja meg az emberi méltóság alapvető értékének sérelmét, amennyiben a sérelem eléri a közérdekű igényérvényesítés, a demokratikus nyilvánosság veszélyeztetésnek küszöbét. Az adott esetben ez megtörtént, „a hatósági fellépés indokát az jelenti, hogy a műsorszámok közzétételével a médiaszolgáltató olyan alapvető normát hagyott figyelmen kívül, mint a kiskorúak – szüleik, gondozóik sorsától független – emberi méltósághoz való joga, mely alapérték tisztelete a társadalmi élet és együttműködés egyik fő fundamentuma”. A Médiatanács 5 millió forint bírsággal sújtotta a csatornát.

A fenti eljárás 5 hónapig tartott, a médiaszolgáltató január 12-én kelt levélben értesült a vizsgálatról. Ekkora azonban újból súlyosan hibázott, mert a 2011. december 17-i esti Tények c. híradójában „*Szexuális zaklatás*” címmel egy állítólagos gyermekbántalmazásról készített emberi együttérzésről tanúságot nem tevő, vitatható összeállítást. A tudósításban a médiaszolgáltató az emberi méltóságot sértő módon mutatta be a híradásban szereplő kiskorú gyermekeket. Egy anya jelenlegi élettársa kíséretében azt részletezte, hogy korábbi élettársa, a gyermek apja fizikailag és szexuálisan bántalmazta hét éves korában a lányát. A beszélgetést a kislánynak is végig kellett hallgatnia, és a műsorvezető kérdésére felidéznie, hogy mit tett vele az apja. Arcát nem takarták ki, sőt az összeállítás alatt illusztrációként a kislányról néhány hónapos korában készített meztelen fényképeket is közzétettek.

A Médiatanács 10 millió forint bírságot szabott ki a médiaszolgáltatóval szemben az Smtv. 14.§ (1) bekezdésének a megsértése miatt.⁶

Az ügyben született **722/2012. (IV.8.)** számú határozatban a Médiatanács rögzítette, hogy a kiskorú gyermekeket is megilleti az emberi méltóság, és az, hogy a törvényes képviselője hozzájárult a szerepléséhez, nem eredményezheti a gyermek emberi méltóságának a sérelmét. A Médiatanács ebben a döntésben kifejtette, hogy „az Smtv. 14. § valójában nem a jogaiban sértett – az adott műsorszámában szereplő – egyén emberi méltóságát védi, hanem intézményes alapjogvédelem útján az emberi méltóságot sértő, az emberi méltóság kultúráját semmibe vevő tartalmakkal szemben tesz lehetővé hatósági fellépést”. A 46/2007.(VI.27.) AB határozatra utalva a médiahatóság kiemelte, hogy a médiaszabályozás számára az emberi jogok „intézményének” védelme a feladat, tehát a társadalom számára elengedhetetlenül fontos intézményt védi, és nem a megsértett emberi jogok nyomán konkrét sérelmet szenvedett egyént.

A közösség érdekében

⁶ Ugyanezt a témát a Hír Televízió 2012. január 10-én sugárzott Riasztás c. bűnügyi magazinja is feldolgozta hasonló módon. Az anya és élettársa a bántalmazott gyermek jelenlétében számoltak be az esetről, majd magát a kislányt faggatta a riporter. A hatóság – bejelentés nyomán - ebben az ügyben is eljárást indított, és 700 000 forint bírság megfizetésére kötelezte a szolgáltatót. A határozat indokolásából kiderül, hogy a szankció meghatározásánál figyelembe vette azt, hogy az országos csatornához képest a Hír Televízió vételkörzete nézettsége alacsonyabb, így kisebb összegű bírság megállapítását tartotta indokoltnak.

Ez utóbbi két határozatban a hatósági fellépés indokának megerősítéseként a Médiatanács fontosnak tartotta idézni a 165/2011. (XII.20.) AB határozat indokolását az általa összeállított részlet szerint: „A 165/2011. (XII. 20.) AB határozat indokolása megállapítja, hogy a média *„rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában”*, tehát e kultúra védelme lehet a médiaszabályozás célja. Ezt követően az indokolás leszögezi, hogy *„indokolt, hogy a hatóság – e jogok intézményes tartalmát érintő körben – (...) a közösség érdekében felléphessen a jogsértővel szemben”*.

Ez az idézet olyan ügyekben is a hatósági állásfoglalás alátámasztására szolgált, ahol a Médiatanács nem tartotta helyénvalónak az eljárást az emberi méltóság megsértése miatt. A Magyar Televízió 2011. április elsejei Híradója a magyar médiaszabályozás egyik legfőbb külföldi bírálójának, Cohn-Bendit európai zöldpárti politikusnak a sajtótájékoztatójáról tudósított. A híradásban – a tényeket durván meghamisítva – arról számoltak be, hogy a német-francia képviselő az állítólagos pedofil múltját firtató kérdések elől elmenekült a helyszínről. A nyilvánosságra került vágatlan felvételtől kiderült, hogy a politikus válaszolt, majd jó félórával később távozott a sajtótájékoztatóról. A közszolgálati médiumban különösen elfogadhatatlan, sértő és hazug tudósítás miatt különböző időpontokban számtalan beadvány érkezett a médiahatósághoz, amely a kiegyensúlyozottsági kérelmeket elkészség miatt elutasította, az emberi méltóság tiszteletben tartásának hiányát kifogásoló bejelentőket pedig levélben tájékoztatta⁷ arról, hogy nem indít az Smtv. 14.§ sérelme vizsgálatára hatósági eljárást. A Médiatanács 2011. december 14-i és a 2012. január 11-i döntését követően több mint hatvan állampolgár kapott a következő szöveggel jogorvoslati lehetőséget nem biztosító, közigazgatási határozati formát nem öltött levelet:

„A médiaszabályozás ugyanis nem a médiatartalmakkal érintett személyek érdekeit szem előtt tartva fogalmaz meg előírásokat, ír elő kötelezettségeket. Ebből következően a Hatóság csak abban az esetben állapíthatja meg az emberi méltóság megsértését, ha a jogsérelem nem csak az egyéni érdekek, hanem a közösségi érdekek sérelmét is okozta.

A kérdéses műsorszámokban ugyan elhangzott, hogy Daniel Cohn-Bendit 1975-ös önéletrajza szerint szexuálisan közeledett kiskorúakhoz, valamint, hogy az 1969-es párizsi diáklázadás vezetőjeként marxistának vallotta magát, ezen információk azonban kizárólag Daniel Cohn-Bendit személyhez fűződő jogait érintik, és az emberi jogokban megjelenő alapvető értékeket nem sértik. Ez esetben tehát a jogsérelem szenvedett személy dönt arról, hogy az esetlegesen jogsértést elkövető médiaszolgáltatóval szemben érvényesíti-e személyiségi jogait, ám a Hatóság közigazgatási eljárás megindítására nem jogosult. ”

2012. január 18-án a Médiatanács újabb példával szolgált arra, miként értelmezi az Smtv.-ben megfogalmazott alapjogvédelmi feladatait. Ekkor döntött azokról a beadványokról, amelyekben a köztelevíziók 2011. december 3-i hírműsorainak vizsgálatát kérték a bejelentők. Az esti híradókban az Emberi Méltóság Társasága által szervezett eseményen Tőkés Lászlóval készített interjú háttéréből Lomnici Zoltán volt főbíró, a Társaság elnökét főnöki utasításra kiretusálták, arcát a bűnözők képmásához hasonlatosan láthatatlanná tették. A bejelentők, köztük az egyik televíziós szakszervezet vezetője a kiegyensúlyozottság hiánya körébe tartozó hamisítás mellett azt is kifogásolták, hogy a közszolgálati médiaszolgáltatók,

⁷ Az első ilyen döntés a 1106/2011. (VIII.24.) sz. határozat volt, amelynek tartalmáról csak az ülés jegyzőkönyvi kivonatát ismerjük. Eszerint : „A Médiatanács az Mttv. 145. § (3) bekezdése alapján az előterjesztésben szereplő levél útján tájékoztatja a Bejelentőt arról, hogy a bejelentés alapján nem indít eljárást”.

illetve a hírműsorokat előállító MTI Hírcentrum súlyosan sértette az Smtv.-nek az emberi méltóság és az emberi jogok tiszteletben tartására vonatkozó rendelkezéseit.

A Médiatanács a jól bevált gyakorlat alapján jogorvoslatra lehetőséget nem adva, levélben tagadta meg a vizsgálatot, egyúttal a bejelentést a Közzolgálati Testülethez⁸ továbbította. A levélben döntésének magyarázataként arról értekeznek, hogy „az emberi jogok, az emberi méltóság védelme a médiaszolgáltatásokra vonatkozó, „negatív” jellegű kötelezettségek egyike (tehát tartózkodásra, azaz a jogsértés elkerülésére kötelez), amely – egyes „pozitív” kötelezettségekhez hasonlóan – a demokratikus nyilvánosság megfelelő működését védi, nem pedig az egyént”. Az emberi méltóság védelme több tehát az egyén személyiségi jogainak megóvásánál, érvényesülése alapérték, amely áthatja a társadalom egészét. A Médiatanács abban az esetben léphet fel védelme érdekében, amikor a sérelem eléri a demokratikus nyilvánosság veszélyeztetését, a közérdekű igényérvényesítés szintjét.

Az ügyben való eljárási lehetősége hiányának alátámasztására idézi a Médiatanács az imént jelzett módon a 165/2011. (XII.20.) AB határozat indokolását:

„A 165/2011. (XII. 20.) AB határozat indokolása megállapítja, hogy a média *„rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában”*, tehát e kultúra védelme lehet a médiaszabályozás célja. **Ezt követően az indokolás leszögezi, hogy „indokolt, hogy a hatóság – e jogok intézményes tartalmát érintő körben – (...) a közösség érdekében felléphessen a jogsértővel szemben”**.

A közösség érdekében való jogérvényesítésnek azonban egyes esetekben az egyéni méltóságsértés miatt, de nem annak a polgári jogágra tartozó orvoslása érdekében is helye van. Ezt jelenti a fenti AB határozat hivatkozott indoklási része a kihagyások nélkül:

„...Az emberi jogok médiahatóság általi védelme sajátos intézményvédelmi eljárás. Az emberi jogok egyedi esetben való megsértésekor ugyanis alapvetően a jogaiban sértett személy számára kell és lehet biztosítani a jogvédelmet. Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy az emberi jogok védelmére indított eljárásokban a médiahatóság nem személyhez fűződő jogokról dönt, hanem annak megállapítására jogosult, hogy az egyes műsorok témája, jellege, nézőpontja nem sérti-e az emberi jogokban megjelenő értékeket. [46/2007. (VI. 27.) AB határozat, ABH 2007, 592, 606.] **A kötelezettséghez kapcsolódóan a médiahatóság által kialakított gyakorlat szerint is a hatóság ugyan nem a védett jogok személyhez fűződő oldalának védelme érdekében, de egyedi esetben is fellép a műsorszolgáltatókkal szemben.**

Az Alkotmánybíróság megerősíti korábbi álláspontját, miszerint az emberi gondolkodásra, a társadalmi folyamatokra különleges hatással bíró audiovizuális média esetében szükséges és arányos korlátozás az effajta sajátos hatósági fellépés biztosítása. Az audiovizuális média ugyanis — hatásánál fogva akár egy műsorszámával is — lényegesen nagyobb rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában. Erre tekintettel indokolt, hogy a hatóság — e jogok intézményes tartalmát érintő körben — a már meglévő személyiségi jogvédelem mellett a közösség érdekében felléphessen a jogsértővel szemben, akár egyetlen műsor vagy műsorrész alapján.”

⁸ A Közzolgálati Testület az Mttv. 97.§ szerint „folyamatosan figyelemmel kíséri” a közzolgálatiág érvényesülését, és évente egyszer dönthet a médiaszolgáltatók vezérigazgatóinak a beszámolójáról.

Az Alkotmánybíróság iránymutatása ugyanakkor korántsem annyira egyértelmű, hogy a médiahatóság abból minden esetben világosan meghatározhatná saját mozgásterét. Elengedhetetlen ezért, hogy médiahatóság részletesen megindokolja, hogy az adott ügyben mi alapozza meg a közösség érdekében való fellépést, ahogy azt is, hogy a beavatkozás elmaradása esetén miért nem látja a közösség érdekeinek sérelmét. Mindkét eset fontos a kiszámítható, elfogulatlan jogalkalmazás megvalósulásához. Sajnos azonban azt látjuk, hogy azokban az – egyébként a politikai nyilvánosság szempontjából fontos – ügyekben, amikor a hatóság nem avatkozott be, hiányzik annak kibontása, miért nem sérült a közösség érdeke. Ez történt a sokat vitatott Cohn-Bendit- és Lomnici-ügyekben.

Az elemzés ugyan alapvetően a 2012. május 1-ig nyilvánosságra hozott döntéseket vette szemügyre, de fontos kitérni egy újabb, a mediatorveny.hu oldalon 2012. május 18-án publikált döntésre. A 905/2012. (V.16.) számú végzésben a Médiatanács megszüntette az Echo Televízió 2012 február 20-i Korrektúra c. műsorában elhangzottak miatt az emberi méltóság sérelmét vizsgáló eljárását, mert „az eljárás alapjául szolgáló ügy nem hatósági ügy, hiszen a személyhez fűződő jogok megsértése miatti igény vonatkozásában nincs olyan hatósági ügy, amelyre a Médiatanács hatáskörrel rendelkezne.

Az ügy, amelyben a hatóság kinyilvánította hatáskörének a hiányát, az a beszélgetés, amelynek moderátoraként Bayer Zsolt az Európai Parlament Magyarország-vitanapja kapcsán, az ott elhangzottakra reagálva Ulrike Lunacek osztrák zöldpárti EU képviselőt - magát „finoman kifejezve” - *agyament, ótvar, hazug, idiótának titulálta, rohadt szemétnek*, akinek szájából rohadt szemét hazugság „dalmahodik”. A beszélgetőtársakkal egyetértettek abban, hogy megint Magyarországot bántják, („*valami egészen idióta, eszement, hazudozó, ótvaros társaság bántja ezt az országot*”, BZS), hazugságokat terjesztenek arról, hogy a zsidóságnak és a cigányoknak rettegniük kell, és a demokrácia nevében elveszik Magyarország szuverenitását azzal, hogy jogszabályokat alkottatnak az országgal („*Neelie Kroes a demokrácia nevében ott ül, ez a szerencsétlen idióta, és azt hiszi, hogy ezt ő megteheti*” BZS).

A műsorszám miatt Ulrike Lunacek előbb az Echo TV-hez, majd a nyilvános bocsánatkérés elmaradását követően a Médiatanácshoz fordult, és annak megállapítására kérte a hatóságot, hogy a műsorban elhangzott kijelentések nem tartották tiszteletben az emberi méltóságot és ezzel megsértették a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló törvényt. Az EU képviselő szerint mondandóját a műsorban elferdítették, a minősítő kifejezésekkel nem a hozzászólását, hanem őt magát minősítették,⁹

A Médiatanács végzésnek indokolása szerint azt vizsgálta, hogy az egyéni jogsérelem elérte-e az emberi jogok intézményes védelmének a mértékét. Az egyéni jogsérelem miatt ugyanis az egyén önrendelkezési jogával élve érvényesíti igényét, vagy attól tartózkodik, ezt a Médiatanács nem teheti meg helyette, mert azzal az önrendelkezési jogát korlátozná. El kell tudni határolni – fejtegeti a Médiatanács – a hatósági eljárást más eljárásoktól, hiszen a médiaszabályok alkalmazásával „a médiahatóság nem a médiában megtámadott egyént védi,

⁹ Panaszt nyújtott be a Médiatanácsnál az Echo TV ellen egy osztrák EP-képviselő <http://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>

hanem az emberi jogok és az emberi méltóság intézményes védelmén keresztül a közérdeket. Az egyes konkrét jogsértések megítélésekor egyértelműen el kell tudni határolni az egyes jogágak által védendő értéket és a médiahatóságnak a jogsérelem elbírálása során a médiaszabályozás azon jellegzetességére kell figyelemmel lennie, hogy a médiaszabályozás nem a médiában szereplő, vagy ott megtámadott egyén jogait védi, hanem a demokratikus nyilvánosság szabályait határozza meg. Idézi a 165/2011. (XII. 20.) AB határozat indokolását, mely megállapítja, hogy a média „*rombolást tud végezni az emberi jogok, különösen az emberi méltóság tiszteletének kultúrájában*”, tehát e kultúra védelme lehet a médiaszabályozás célja.

A konkrét ügyben azonban a hatóság nem tudott ilyen „intézményes” védelmet igénylő jogsérelmet találni. A műsorszám – a hatóság álláspontja szerint – nyilvánvalóan nem rombolta az emberi méltóság tiszteletének a kultúráját a közönség előtt.

Az indokolás, bár részletes, igazán újat nem hozott annak megértésében, hogyan határolja el a Médiatanács a közérdekű sérelmet már elérő méltóságsértést az egyéni sérelmekről. Az önrendelkezési jog korlátozásának a felvetése abban az esetben, amikor maga az érintett fordul a hatósághoz, érthetetlen. Természetesen a médiahatóságnak nem az a feladata, hogy az egyéni jogsérelem miatti igényt érvényesítsen, a kérelem sem arra irányult, hanem annak megállapítását kérte, hogy a műsorszám nem tartotta tiszteletben az emberi méltóságot és ezzel megsértette az Smtv.-t. A Médiatanács által kívánatosnak tartott elhatárolás már a szabályozásban megtörtént: mások a szereplők, a jogalanyok, más az eljárás, más a következmény, és természetesen más a védendő érték. A Médiatanács annak ellenére, hogy – amint azt a következőkben példákkal is bemutatjuk - az eljárásokat sorra a hatáskör hiányára hivatkozva szünteti meg, vagy ugyanilyen okból meg sem indítja, gyakorlatilag elbírálja az ügyeket: a közérdekű igényérvényesítést szükségessé nem tévő jogsérelem az Smtv. alapján nem törvénysértés.

A hatóság az adott ügyben azt elismeri, hogy a sértő kifejezések az egyéni személyiségi jogi igényérvényesítést megalapozhatják, ugyanakkor hivatkozik a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra, mely szerint a sajtószabadság érvényesülési körében a sértő, bántó álláspontoknak is helye van, különös tekintettel arra, hogy a sérelmet szenvedett európai parlamenti képviselő, tehát közszereplő.

Ez a kettős hivatkozás alapvetően hibás. A médiahatóságnak *arra valóban nincs* hatásköre, hogy egy közlésről azt állapíthassa meg, hogy azok egyéni igényérvényesítést megalapozhatnak-e, ám ha véleménye szerint ennek a lehetősége adott, akkor a 36/1994. (VI.24.) AB határozatnak a közszereplők bírálhatóságára vonatkozó passzusaira hivatkozás irreleváns. E két szempont ugyanis egymásnak ellentmondó. Ha helye lehet a polgári vagy büntető bíróság előtti egyéni jogvédelemnek, akkor a közlés sértő volta már meghaladta a közszereplők bírálhatóságánál alkalmazandó, a bántó értékítéletet hordozó véleménynyilvánítást is tűrni rendelő mércét. Ha pedig a közzétett sértő, túlzó vélemény belefért a közszereplők bírálhatóságát engedő, a véleménynyilvánítást az esetükben csak enyhébben korlátozó szabályoknál, nincs helye egyéni jogérvényesítésnek sem. De mindezt a bíróságok dolga eldönteni, a médiatanácsai végzések ilyen megállapításai semmiféle jogi konzekvenciával nem bírnak.

Eljárást megszüntető végzések

A közérdek hiánya volt a megszüntetési indoka annak az eljárásnak is, amely a Hír Televízió ellen indult egy magánszemély kérelmére. A beadvány a Hír Televízió 2012 március 26-i műsorára vonatkozott, amelyben azzal a 2008-ban kezdődött, és most véget ért bírósági ügygel foglalkoztak, amelyben a csatorna munkatársai is érintettek voltak. A kérelmező a látottakból úgy ítélte meg, hogy azon kívül, hogy a műsorszám nem tett eleget a kiegyensúlyozott tájékoztatás követelményeinek, szerkesztési technikájával, valótlan állításaival, képmásának hozzájárulása ellenére történt bemutatásával szándékosan sértette becsületét, méltóságát. A Médiatanács 773/2012. (IV. 25.) számú végzésében az eljárást megszüntette azon indokkal, hogy csak abban az esetben állapíthatja meg az emberi méltóság alapvető értékének sérelmét, amennyiben a sérelem eléri a közérdekű igényérvényesítés, a demokratikus nyilvánosság veszélyeztetésnek küszöbét. Ebben az esetben személyiségi jogi sérelem történhetett, annak elbírálása nem a médiahatóság hatásköre.

A Gyöngyösi hírhatár internetes portál jogsértő magatartása miatt fordult egy állampolgár a hatósághoz. A 2011 júniusi beadványban azt kérte a Médiatanácstól, szólítsa fel a weblap tulajdonosát arra, hogy a bejelentő által készített és engedélye nélkül a www.gyongyosi-hirhatar.hu oldalra feltett hangfelvételt távolítsa el az oldaláról. A Médiatanács a kérelmet az emberi jogok tiszteletben tartásának az Smtv. 16.§-ában előírt sérelme miatti beadványként azonosította, és megállapította, hogy az ügyben nem sérült olyan közérdek, amely megalapozhatná az az Smtv. 16. §-a megsértését. Jogi álláspontjaként tájékoztatta a kérelmezőt arról, hogy a hangfelvétel hozzájárulás nélkül történt közzétételével a médiatartalom-szolgáltató vélhetően megsértette személyhez fűződő jogait, e magatartása azonban nem volt alkalmas az emberi jogok megsértésére. A személyhez fűződő jogok megsértésével kapcsolatos igények érvényesítésében a Médiatanácsnak hatásköre nincs, így 1108/2011. (VIII.24.) számú végzésével az eljárást megszüntette.

Ugyanezen a napon még két másik hasonló ügyben ugyanilyen döntést hozott a Médiatanács. A1116/2011. (VIII.24.) számú végzés indokolásában a hirtv.hu oldalon „Kisemmizte anyját a csaló” címmel napvilágot látott cikk vonatkozásában szögezte le a hatóság, hogy a cikk ugyan sérthette a kérelmező személyhez fűződő jogait és jóhírnevét, de nincsen olyan közérdekű indok, amely megalapozhatná az emberi jogok sérelmének a megállapítását. Hasonlóan a 1122/2011. (VIII.24.) számú végzéshez, amely az RTL Klubon 2011 június végén-július elején sugárzott késő esti híradó és Fókusz című műsorszámokkal kapcsolatban indult eljárást szüntette meg szintén a hatáskör hiánya miatt. A bejelentő - aki az adásokban maga is megszólalt - álláspontja szerint sértette személyét a műsorok azon állítása, hogy noha újsághirdetéseiben illuzionista produkciójához keres asszisztensnőket, valójában erotikus, táncosnői munkára próbálja kényszeríteni az alkalmazottait Olaszországban. A Médiatanács itt is kifejtette, hogy a személyhez fűződő jogok miatti igény érvényesítése a bíróság előtt lehetséges, a médiahatóság a közigazgatási eljárásban az emberi jogok megsértésére vonatkozó rendelkezést alkalmazva nem egyéni jogsérelmek, hanem annak megállapítására jogosult, hogy a médiaszolgáltató az emberi jogok tiszteletben tartásával tevékenykedik-e, műsorainak témája, jellege, nézőpontja nem sérti-e az emberi jogokban megjelenő alapvető értéket.

Az adott ügyekben pedig nem volt felfedezhető a magánérdekeken túlmutató közösségi jogsérelem, ami a hatósági eljárást indokolná.

Ahol az eljárás meg sem indult: politikusok, közszereplők

A korábbi médiahatóságnak az emberi méltóság tiszteletben tartása érdekében való fellépése a politikusok jogainak a védelmezése terén volt a leginkább bizonytalan. Születtek döntések, amelyek figyelembe vették a közügyek vitathatóságából kiindulva a vélemény szabadságnak a közszerepléshez kötődő, a közszereplők személyiségvédelmének szűkebb körű korlátozását, mások a minden embert megillető emberi méltóság tiszteletéből kiindulva marasztaltak el médiaszolgáltatókat, ha politikai szereplők személyéhez kötődő jogait sértő műsorszolgáltatást folytattak.

A Médiatanács eddigi gyakorlata ebben következetesnek tűnik. Igaz ugyan, hogy a hatósági eljárások hiányának egyik indoka a néhány oldallal előbb elemzett „közérdek hiánya”, és nem a közhatalom gyakorlóinak, illetve általában a közszereplőknek a magánszemélyeknél az alkotmánybírói gyakorlat szerinti szélesebb körben megengedett kritizálhatósága.

A Klubrádió Megbeszéljük c. műsorával kapcsolatban két döntést hozott a Médiatanács. Az 545/2012. (III.21.) számú határozat alapjául szolgáló ügyben a bejelentő a 2012. február 15-i adás vizsgálatát kérte azért, mert véleménye szerint a műsor egyik betelefonálója Schmitt Pált és Rogán Antalt érintő megbotránkoztató kijelentéseket tett, amelyektől a műsorvezető nem határolódott el. A Médiatanács levélben tájékoztatta az állampolgárt, hogy ugyan a kifogásolt megjegyzések sértőnek, tiszteletlennek és egyes hallgatók számára megbotránkoztatónak bizonyulhattak, azonban megfeleltek a betelefonálás műsorszámokban biztosított nyilvánosság normáinak. Mivel az ügyben médiaigazgatásra vonatkozó szabálmegsértése nem merült fel, így a hatósági eljárásnak nincs indoka.

Az 591/2012. (III.28.) számú médiatanácsi határozat szintén a bejelentő levélbeni tájékoztatását jelent arról, hogy nem indul hatósági eljárás. Az állampolgár a 2012. február 8-i műsor egy részletét kifogásolta, amelyben egy hallgató –évértékelője kapcsán – Orbán Viktort Adolf Hitlerhez hasonlította. A hatóság megállapította, hogy a többértelmű hallgatói mondat a kormányfő retorikáját illetően hangzott el, és a műsorvezető igyekezett tompítani az élet. Szélsőséges véleménynek ugyan felfogható a megszólalás, de nem minősült az emberi méltóságot sértő, avagy gyűlöletkeltésre, kirekesztésre alkalmas álláspont közlésének, így nem volt helye hatósági eljárás indításának.

Gyűlöletbeszéd

„ A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport elleni gyűlölet keltésére.”

„ A médiatartalom nem lehet alkalmas valamely nemzet, közösség, nemzeti, etnikai, nyelvi és más kisebbség vagy bármely többség, továbbá valamely egyház vagy vallási csoport kirekesztésére ”.

Az Alkotmánybíróság gyakorlatában a sajtó nem csupán a véleménynyilvánítás eszköze, de a demokratikus nyilvánosság működésének egyik fenntartója. A demokratikus nyilvánosság akkor működhet, ha az érvek elhangoznak, és az ügyek vitathatók. Ezért minden véleménynek helye van a közbeszédben, még a mások véleményével nem egyező, olykor szélsőséges véleményeknek is. A törvény a vélemények kinyilvánításának a lehetőségét biztosítja, a véleményeket azok érték- és igazságtartalmukra tekintet nélkül védi. A véleménynyilvánítás szabadságának, így a sajtószabadságnak is külső korlátai vannak. Ugyanakkor a sajtó nem csupán a vélemények kifejezésének, hanem az információszerzésnek, és az információ terjesztésének, azaz a tájékoztatásnak is az eszköze. A médiaszolgáltatóknak tekintettel kell lenniük arra, hogy a véleményformáló hatásuk, és a mozgóképek, hangok, élő tudósítások meggyőző ereje sokszorosa az egyéb médiumokénak, hogy a lineáris médiumok „készen adják” az információt, amely akadálytalanul jut el a közönséghez. Ezért a médiaszolgáltatóknak fokozott felelőssége van abban, nehogy a társadalmilag káros nézetek, gyűlöletkeltő és faji kirekesztő elméletek hangerősítőjévé váljanak.

A 2011-ben hatályba lépett médiaszabályozás a gyűlöletbeszédnek két „elkövetési magatartását” szabályozza, a gyűlöletkeltést és a kirekesztést. A Médiatanács az Smtv. alapján egyetlen ügyben hozott szankcionáló határozatot, az 1996-os médiatörvény gyűlöletkeltést tiltó rendelkezése megsértése miatt az elmúlt években több alkalommal büntetett Echo Televízió 2011 február 11-i Világ-panoráma c. műsorát találta törvénytörőnek. A műsorszám elején a műsorvezető jegyzetét tették közzé, amelyben a szerző rögtön megadta a hangot, miszerint a zsidó- és a cigánykérdésről lesz szó, s ezt követően a romákat egyfelől, mint túltámogatott, segélyekre berendezkedett élősködőket, másfelől a társadalmi normákat nem tisztelő, bűnözői életformát követő, az őket eltartó magyarokat terrorizáló csoportot mutatta be. A cigányság „*bűnös hajlamait*” emlegette, a legadekvátabb jelzőként az „*ingyenélő emberszabású*” kifejezéssel illette őket. A jegyzet visszatérő eleme volt a 2006-os olaszlisztkai bűncselekmény, mint a „*cigánybűnözés*”, a „*cigányterrorizmus*” példája. A jegyzet elején megemlített zsidókérdés számára azt a „*cigányokat bujtogató*” csoportot jelentette, amelynek az a célja, „*hogy nevető harmadikként uralkodjon majd fölöttünk magyarok és magyar cigányok fölött a liberális fajzat.*” A jegyzetíró szerint a „*cigányterrorizmus*” a „*liberális fajzat*” magyarság elleni fegyvere. Végezetül megfenyegette a cigányságot, hogy térjenek észre, amíg még van idő, „*amíg késő nem lesz*”.

A Médiatanács 1153/2011. (IX.1.) számú határozatában megállapította, hogy a médiaszolgáltató megsértette az emberi méltóság tiszteletét előíró Smtv. 14.§ (1) bekezdését, valamint a gyűlöletkeltő tartalom közreadásának a tilalmára vonatkozó Smtv. 17.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezést, és ezért 500 ezer forint bírság megfizetésére kötelezte.

A határozat indokolásában a hatóság – amellet, hogy világossá tette, hogy ebben az esetben is a közérdekű igényérvényesítési kötelezettsége jegyében jár el – arra az álláspontra jutott, hogy a médiaszolgáltató figyelmen kívül hagyta, hogy mindenkit születésétől fogva megillet az

emberi jogainak, a méltóságának a tisztelete. Az „együttélésre képtelen, bűnöző hajlammal” rendelkezőnek lefestett romákat faji alapon bemutatott és egyúttal elítélt népcsoportnak állította be, „az ingyenélő emberszabású” kifejezés pedig amellet, hogy szintén kollektív jellemábrázolásként hangzott el, az emberi mivoltukat vonta kétségbe. Ennek alapján találta megállapíthatónak a médiahatóság az emberi méltóság sérelmét.

Az emberi egyenjogúságot kétségbe vonó megnyilvánulások, a cigányságot és a zsidóságot faji, származási alapon bemutató, elítélő médiaszolgáltatói magatartás alkalmas volt e két népcsoport elleni gyűlölet keltésére is. A műsorszámban a kifogásolt jegyzet maga volt az erőszak érzelmi előkészítése, súlyosan kirekesztő e két kisebbséggel szemben. A Médiatanács a kirekesztés Smtv. 17.§ (2) bekezdése szerinti tilalmának a megsértését azért nem állapította meg, mert úgy ítélte meg, hogy „a gyűlöletkeltés egyben kirekesztést is megvalósított”.

A határozat alkotmánybíróági döntések alapján értékelte a mediaszolgáltató magatartását és minősítette azt súlyosan törvénysértőnek tekintettel arra, hogy a gyűlöletkeltő megnyilvánulások alkalmasak arra, hogy „a társadalmi rend és béke fenntartásában zavart okozzanak”.

A szankció megválasztását és mértékét pedig akként indokolta, hogy a jogsértés súlyos volt, mivel az Echo Televízió 2.364.688 előfizetőt ér el, így magas a potenciálisan veszélyeztetettek száma. Ugyanakkor a maximális bírság összeg 1 százalékának a kiszabásakor azt is figyelembe vette, hogy a mediaszolgáltató az Mttv. szerint még nem követett el ilyen törvénysértést. A Médiatanács úgy ítélte meg, hogy az 500 ezer forint összegű bírság elegendő visszatartó erejű egy következő jogsértés megakadályozására.

Lehet vitatni ezt a szankciót. A jogkövetkezmény megállapításánál az Mttv. 187.§ (2) bekezdése szerint a jogsértés súlyát, ismételtségét, folyamatosságát, időtartamát, a jogsértéssel elért vagyoni előnyt, valamint a jogsértéssel okozott érdeksérelmet, ideértve az érdeksérelmet szenvedett és veszélyeztetett személyek számát, illetve az okozott kárt és a jogsértés piacra gyakorolt hatását, továbbá az egyedi szempontokat kell értékelni.

A Médiatanács az Smtv. és az Mttv. hatályba lépése kapcsán úgy döntött, hogy – tekintettel az Mttv. 187. § (4)¹⁰ bekezdésében a jogsértések ismételtségének a meghatározására – az új szabályozás előtti Rttv.-ben is szereplő törvényi tényállások korábbi megsértését nem veszi tekintetbe a szankcionálásnál. Így minden mediaszolgáltató tiszta lappal indulhatott 2011 januárjában.

Ezért találhatta „megfelelőnek” a félmillió bírságot speciális prevencióként annak a mediaszolgáltatónak a számára a Médiatanács, amelyet a jogelőd ORTT – az országgyűlési beszámoló tanúsága szerint – 2008 és 2010 között 12 alkalommal szankcionált gyűlöletkeltő, kirekesztő tartalom sugárzása miatt.

Eljárások az Rttv. alapján

¹⁰ 187. § (4) „Az (1)-(3) bekezdés alkalmazásában ismételtségnek tekintendő, ha a jogsértő a jogerős hatósági határozatban megállapított jogsértő magatartást ugyanazon jogalapon és jogszabályhely tekintetében, ugyanazon tárgykörben, háromszázhatvanöt napon belül legalább kétszer valósítja meg, ide nem értve a csekély súlyú törvénysértéseket.”

A tényekhez az is hozzátartozik, hogy a Médiatanács ezt követően még egy esetben volt kénytelen foglalkozni az Echo Televízió gyűlöletkeltőnek minősített médiaszolgáltatásával. A csatornába beolvadt Vital TV egy 2009 augusztusában sugárzott Korrektúra c. műsorában tapasztalt, az Rttv.-ben is tiltott gyűlöletkeltés miatt elmarasztalta a korábbi médiahatóság, és a műsorszolgáltatási jogosultság gyakorlását 60 percre felfüggesztette. A Fővárosi Ítéletábra a törvénysértés megítélése tekintetében egyetértett a médiahatósággal, azonban a jogkövetkezményt túl súlyosnak tartotta, így e körben új eljárásra utasította a hatóságot. Ennek során a Médiatanács a törvénysértést jelentős súlyúnak értékelte, „mivel a műsorszám alkalmas lehetett a zsidósággal szembeni gyűlölet keltésére, hiszen abban több kódoltan megfogalmazott antiszemita előítélet, valamint nyílt zsidóellenes kijelentés hangzott el”. E jelentős súlyú jogsértéssel „arányos” büntetésként a Médiatanács 50 ezer forint bírsággal sújtotta a médiaszolgáltatót.

A Médiatanács 2011 júniusában döntött az Arlói Falutévé előző évi karácsonyi műsoráról. A 828/2011. (VI.22) számú határozat megállapította, hogy a helyi csatornán 2010. december 23-án sugárzott Karácsonyi köszöntő súlyosan sértette az emberi méltóságot és gyűlöletre uszított a romákkal szemben. A műsorszám elején elhangzott jegyzetben a műsorvezető egy 2010. december 10-i, a rendőrség által egyébként az eset körülményeit illetően meg nem erősített bűncselekmény apropóján „idős emberek cigányok által elkövetett bántalmazásáról, kirablásáról, megöléséről” értekezett, miközben hangulati elemként a legalpárabb kifejezésekkel illette az egész roma kisebbséget. Az emberi mivoltukat kétségbe vonva („embernek nem nevezhető genetikai hulladékok, nem emberek, véglények, élősködők”) kirekesztette őket az egész emberiségből. A műsor második részében Wass Albert: A patkányok honfoglalása (alcíme: Tanulságos mese magyar fiataloknak) című publicisztikai írásának dramatizált változatát sugározták. A mű arról szólt, hogy egy dolgos és becsületes ember házába patkányok költöznek be, akik ellopják a szorgalmasan összegyűjtött élelmet, élősködnek a jószívű gazdán, elhíznak, elszaporodnak, majd amikor a jogos tulajdonos védekezni próbál, fellázadnak és elűzik. Miután dolgozni nem tudnak, vagy nem akarnak, az élelem elfogy, a ház lepusztul, végül a patkányok odébbállnak. Az ember újra beköltözik, és szorgalmas munkával újra felvirágoztatja otthonát. Azonban néhány patkány elrejtőzve ott marad a házban, és amikor az ember észreveszi, hogy újra szaporodni kezdenek, elgondolkodik, mit tegyen velük. A műsorvezető a bejátszás elején felhívta a figyelmet arra, hogy az írás 1944-ben a keletkezett, *tehát minden egyezés a leírtak és a jelen történései között a véletlen műve*”. Éppen ez a narráció tette egyértelművé, hogy míg 1944-ben a zsidókra, az arlói televízióban a romákra vonatkozik az embertelen példázat.

A Médiatanács megállapította, hogy a Karácsonyi köszöntő közzétételével súlyosan sérült az emberi méltóságnak az alapvető értéke, a médiaszolgáltató a feltételezett bűnelkövetők és ezzel összemosva „a cigányok” emberi mivoltának megkérdőjelezésével megsértette az emberi méltósághoz való alkotmányos alapjogot, mely indokolja a jogsértés miatti közérdekű igényérvényesítést.

A vizsgált műsorszám egyben alkalmas volt a roma kisebbség elleni gyűlöletkeltésre, „mivel olyan kommunikációs helyzetet teremtett, amelyben a feltételezett elkövetőkön keresztül bemutatott roma kisebbség bűnözésre hajlamos, kriminalizálódott, a társadalmi együttélés normáit elvető, a Magyar Köztársaság törvényeit rutinszerűen sértő csoportként jelent meg, s

ez a többségi társadalomban a cigányokkal szemben fennálló negatív sztereotípiák megerősítésére, s ezáltal gyűlölet keltésére tette alkalmassá a médiatartalmat”.

A törvénysértések miatt a Médiatanács 25 ezer forint bírságot szabott ki a médiaszolgáltatóval szemben.

Az Rttv. 3.§ (3) bekezdése rendelkezett arról, hogy a „*műsorszolgáltatás nem irányulhat semmilyen kisebbség, sem bármely többség nyílt vagy burkolt megsértésére, kirekesztésére, annak faji szempontokon alapuló bemutatására, elítélésére.*” 2010 májusában az ATV-n sugárzott 700-as Klub c. információs magazinműsor, amely az amerikai társadalom problémáit elemzi „a keresztény hagyomány szemüvegén keresztül” a médiahatóság vizsgálatának tapasztalata szerint sztereotíp, intoleráns és kirekesztő módon közelített az iszlámvalláshoz. A műsorvezető megnyilvánulásai erősíthették az iszlámmal szembeni előítéleteket, sérthették a muzulmánokat, hiszen – a műsorban megszólaló más szereplők által nem igazoltan - arról beszélt, hogy sok keresztény a nagyon erős üldözések miatt kénytelen elhagyni a Közel-Keletet, a Szentföldet.

A Médiatanács a törvénysértés miatt 138/2011. (I.19.) számú határozatával figyelmeztetésben részesítette a médiaszolgáltatót.

Eljárást megszüntető végzések

A Hír Televízió 2010. július 28-án 17 órától sugárzott híradásában a hírek ismertetése alatt a képernyő információs sávjában az alábbiak voltak olvashatók: „*Holnap délután temetik azt a harmincéves rendőrt, akit múlt pénteken gázolt halálra egy többszörösen büntetett roma férfi a Keleti pályaudvarnál.*” Az ezt megelőző időpontban a hírcsik szövege ugyanígy szólt, a 17 óra utáni hírműsorok alatti futó scroll már nem tartalmazta az elkövető etnikumára való utalást. A médiahatóság az Rttv. 3.§ (2) bekezdésében tilalmazott gyűlöletkeltés miatt hatósági eljárást indított, melynek során megállapította, hogy „bár az elkövető vélelmezett etnikai hovatartozására való hivatkozás etikai szempontból aggályos lehet, a Médiatanács álláspontja szerint az Rttv. 3. § (2) bekezdésében foglalt hatás kiváltására, azaz a roma kisebbség elleni gyűlölet keltésére önmagában a hír tényszerű szöveges közlése nem volt alkalmas”. A hatóság – érdemi vizsgálatot követően – 109/2011. (I.12.) számú végzésében megszüntette az eljárást.

Az Smtv. 17.§-ának rendelkezései nem csak a lineáris médiaszolgáltatók, hanem a print és online sajtótermékek kötelezettségévé teszik a gyűlöletkeltésre, kirekesztésre alkalmas tartalom közzétételéről való tartózkodást. 2011. júniusában érkezett a médiahatósághoz az a beadvány, amelynek szerzője arról tájékoztatta a hatóságot, hogy a Szent Korona Rádióban, a hiros.index.hu és a barikád.hu internetes honlapokon vele kapcsolatban egyértelműen fajgyűlöllő cikk jelent meg. Sérelmezte, hogy a cikkben őt „lezsídózták” annak ellenére, hogy vallási hovatartozásáról nem volt tudomásuk. Leírta, hogy amerikai állampolgárként több évtizede járul hozzá a magyar gazdaság fejlődéséhez, munkája révén sok ezer munkahelyet teremtett, így még inkább sérelmezi a cikk tartalmát.

Kérte, a hatóság vizsgálja meg az ügyben hivatalból való eljárás lehetőségét.

A Médiatanács információt kért a társszabályozásba bevont szervezetektől, majd miután minden szervezet azt nyilatkozta, hogy az érintett online tartalomszolgáltatók nem tartoznak a magatartási kódex hatálya alá, megszüntette az eljárást. A 1107/2011. (VIII. 24.) számú végzésben kifejtette, arra tekintettel, hogy az Mttv. rendelkezései szerint csak a 2011. július 1-jét követően elkövetett jogsértések miatt indulhat hatósági eljárás a sajtótermékek kiadóival szemben, így az eljárást megszüntette.

Összevetve az 1996-os médiatörvényt az új médiaszabályozással, és az Rttv. alapján végzett jogalkalmazást az Smtv.-Mttv. lapján folytatott joggyakorlattal, érdekes kettősségre figyelhetünk fel. A vélemény szabadság körében alaphatározatnak tartott 30/1992. (V.26.) AB határozat szerint a véleménynyilvánítási szabadság alkotmányos határait úgy kell meghatározni, hogy azok a véleményt nyilvánító személy alanyi joga mellett a közvélemény kialakulásának, illetve szabad alakításának a demokrácia szempontjából nélkülözhetetlen érdekét is figyelembe vegyék. Nemcsak a két évtizedes alkotmánybírói gyakorlat alapult a kommunikációs alapjognak e kettős funkciót tulajdonító értelmezésén, hanem a médiaszabályozásban is e kettős cél érhető tetten. E kettős elvárás terjedelme azonban nem állandó, időnként, megközelítésbeli különbségek okán valamely funkció fontosabbnak, meghatározóbbnak tűnik az értelmezésben. A médiaszabályozásban is észlelhető ez a kettősség. Míg az 1996-os médiaszabályozás célja – egyebek mellett - a véleménynyilvánítás és a tájékozódás szabadságának, a tájékoztatás függetlenségének az érvényesítése volt, a 2011-es médiapolitikai szabályozási cél az Mttv. indokolása szerint a közösség kohéziójának az erősítése, a közügyek megvitatásának lehetővé tétele a sajtószabadság által, és olyan médiaszabályok megteremtése, amely érvényesíti a közös érdekeket azzal, hogy egyensúlyt teremt a közérdek és a velük szemben álló médiatulajdonosi, fogyasztói magánérdekek között.

Az 1996-os Rttv. kevésbé egzakt szabályai alapján eljáró korábbi médiahatóság az emberi méltóság tiszteletben tartása, az emberi jogok védelme érdekében történő jogalkalmazását bírósági ítéletek, alkotmánybírói határozatok és ombudsmani állásfoglalások alakították. Így jutott el az ORTT a fellépést az önrendelkezési jog elsőbbsége miatt inkább mellőző alapállástól az alapjogi sérelmek, kiemelten az emberi méltóság megsértése és a gyűlöletbeszéd miatt eljáró – többnyire következetes – jogalkalmazói gyakorlat folytatásáig. Az új médiaszabályozásban mintha mindez fordított lenne: a szabályozás részletesebb, a szankciók súlyosak, az Alkotmánybíróság és a Legfelsőbb Bíróság közreműködésével kialakított joggyakorlat „készen van”, a hatóság pedig csak kivételes esetben, az általa közérdekűnek értékelt sérelem esetén avatkozik be az emberi méltóság védelme érdekében.

Az emberi méltóság védelme körében bevezetett médiajogi szabályozás szűkítéséről szóló júniusi törvénymódosítás is azt bizonyítja, hogy az eredeti szabályozási koncepció és rend nem kellő körültekintéssel lett végiggondolva, a gyakorlat alapján egyértelművé vált a joganyag kudarca.